

Adam Baszkowski

"Dobra niematerialne. Kompendium prawne", Rafał Golań, Bydgoszcz 2005 : [recenzja]

Palestra 51/11-12(587-588), 207-211

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w sferze być może przede wszystkim polityki społecznej państwa” (s. 761). Niewątpliwie trafnie sądził T. Kaczmarek, że „niekwestionowaną zaletą ustawy o szczególnej odpowiedzialności karnej jest jej z góry założona tymczasowość i epizodyczność” (s. 765).

W ostatnim dziale V „Prace nad projektem kodeksu karnego. Reforma prawa karnego” znalazło się sześć tekstów związanych z wymienioną problematyką, a należy podkreślić, iż T. Kaczmarek jest jednym ze współautorów kodeksu karnego z 1997 r. Warto więc zwrócić uwagę na artykuł „Nowy polski kodeks karny i jego aksjologiczne oraz kryminalno-polityczne założenia” (1988). Jego zdaniem: „Na tle wstępnej tylko charakterystyki nowego kodeksu, wyrazić chcielibyśmy ogólniejszy pogląd, że niezależnie od tego, jak wysoki byłby stopień akceptacji tych aksjologicznych i kryminalno-politycznych założeń, na których oparty został nowy kodeks – to i tak nie da się całkowicie usunąć wszystkich możliwych wątpliwości, jakie mogą i zwykle powstają już na tle szczegółowych rozwiązań kodeksu. Historia dyskusji, sporów i polemik, jakie zwykle dochodziły do głosu po uchwaleniu kodeksów karnych – są pod tym względem pouczające i dowodzą, że nie ma rozwiązań idealnych” (s. 799). T. Kaczmarek był jednym z 42 znawców prawa karnego, którzy podpisali w 2000 r. oświadczenie – protest przeciwko polityce ówczesnego ministra sprawiedliwości, a jednocześnie w sposób wyważony ocenił krytycznie rządowy i poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (2001), a także tzw. projekt prezydencki nowelizacji kodeksu karnego.

Wybór zamyka wykaz opublikowanych prac T. Kaczmarka, wśród których są liczne książki, studia i artykuły (część opublikowana w RFN), glosy i recenzje.

Rekomendowany Czytelnikom wybór prac T. Kaczmarka zasługuje na uważną lekturę, przede wszystkim ze względu na ich wartość merytoryczną i aktualność, a także wątki inspiacyjne. Może on być szczególnie przydatny dla studentów, doktorantów, a również innych osób zainteresowanych prawem karnym. Niektóre trudno dostępne prace T. Kaczmarka, które ukazały się w RFN, mogą być studiowane przez studentów i doktorantów, nie zawsze sięgających do oryginałów.

Stanisław Hoc

Rafał Golał

Dobra niematerialne. Kompendium prawne

Bydgoszcz: Branta 2005, ss. 269.

Wraz z rozwojem cywilizacyjnym i pojawieniem się społeczeństwa informacyjnego wzrosło znaczenie społeczne dóbr niematerialnych. Ta kategoria prawna, przyznająca ochronę wszelkiej działalności człowieka niezależnie od tego, czy uzasadnieniem ich prawnej regulacji jest zabezpieczenie osoby fizycznej (jej osobistych interesów), czy też ochrona jej intelektualnej pracy, chronionej z uwagi na estetyczną lub praktyczną, użytkową bądź komercyjną wartość, decyduje w ogromnym stopniu o rozwoju gospodarki i unowocześnianiu życia społecznego. Wartość dóbr niematerialnych, z uwagi na ich przydatność w społeczeństwie, zarówno na użytek przedsiębiorców, instytucji, jak i osób prywatnych, z każdym rokiem wyraźnie się zwiększa.

Udaną próbę przedstawienia analizy praktycznych zagadnień prawnych problematyki dóbr niematerialnych zawarł Rafał Golał w pracy pt. „Dobra niematerialne. Kompendium

prawne". Praca została podzielona na 13 rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem, zapoznającym czytelnika z pojęciem i wzrastającym znaczeniem dóbr niematerialnych w społeczeństwie. Publikację zamyka bogate i rozbudowane zestawienie wybranej, polskiej literatury dotyczącej problematyki przedmiotu publikacji. Rozdziały zostały podzielone na podrozdziały i podpunkty, którym autor nadał tytuły, umożliwiające czytelnikowi szybkie odnalezienie interesującego zagadnienia.

Autor postawił sobie za cel przedstawienie czytelnikowi w sposób zebrany i systemowy problematyki dóbr niematerialnych, ich ochrony, prezentując istotę prawną ochrony dóbr niematerialnych oraz sygnalizując podstawowe – jego zdaniem – związane z tą ochroną, praktyczne zagadnienia, wykraczające poza ramy prawa cywilnego. Autor opracowania w pierwszej kolejności skupił się na prezentowaniu zagadnień w kontekście cywilnoprawnym, rozpoczynając od wskazania istoty i rodzajów dóbr niematerialnych, praw do nich, zasad obrotu umownego, możliwości ochrony, w szczególności omawiając roszczenia przysługujące w związku z ich naruszeniem. W dalszej części pracy, wskazując na komercyjne zastosowanie wielu dóbr niematerialnych, Golat skupił się na rozważaniach dotyczących możliwości wykorzystania dóbr przez przedsiębiorców. Warto odnotować, iż publikacja zawiera również niezwykle istotne z praktycznego punktu widzenia omówienie kwestii związanych z zasadami odpowiedzialności karnej za naruszenie dóbr niematerialnych oraz porusza zagadnienia dotyczące zasad opodatkowania dochodów, jakie przynoszą dobra niematerialne, bądź dokonywany nimi obrót.

Rozdział I autor poświęcił przedstawieniu cech wspólnych dóbr niematerialnych, wskazując na ich odrębność w stosunku do rzeczy oraz na ich niematerialny charakter. W dalszej części rozdziału Golat podjął udaną próbę podziału dóbr niematerialnych na typowe dobra osobiste oraz na dobra będące efektem koncepcyjnej działalności poszczególnych osób, wskazując m.in. na różnice między nimi, jak i źródła ich powstania. Omówienie pojęć dóbr osobistych i koncepcyjnych dóbr niematerialnych uzupełniono o obszerne wywody dotyczące utworu, wzorów, wynalazków jako dóbr własności intelektualnej chronionej prawami wyłącznymi. Ostatni punkt rozdziału został poświęcony niematerialnym dobrom koncepcyjnym, niechronionym prawami wyłącznymi, takim jak akty normatywne, proste informacje prasowe czy też projekty racjonalizatorskie czy *know-how*.

Dokonując w rozdziale II analizy relacji systemowych między zasadami ochrony dóbr niematerialnych, autor wymienia umowy i konwencje międzynarodowe dotyczące dóbr niematerialnych, wyjaśniając znaczenie postanowień konwencyjnych dla państw-stron umów międzynarodowych, jak również odwołuje się do ustaw polskich. Porusza również istotne zagadnienia dotyczące prawa europejskiego, ze szczególnym uwzględnieniem zasad ubiegania się o patenty europejskie. Wskazując na elementy istotne procedury zgłoszeniowej, autor szeroko omawia zasady ochrony, skutki, jak i opłaty związane z uzyskiwaniem patentu europejskiego. W dalszej części rozdziału sporo uwagi poświęcono wzajemnym zależnościom i przenikaniu krajowych aktów normatywnych dotyczących różnych kategorii dóbr niematerialnych. Czytelnik ma możliwość zapoznania się z przepisami kodeksu cywilnego, związkami między prawem własności intelektualnej a prawem własności przemysłowej, odniesieniem do prawa własności przemysłowej w prawie autorskim. Autor omówił również zagadnienia związane z utworami wzornictwa przemysłowego, opublikowanymi opisami patentowymi i ochronnymi, projektami wynalazczymi i znakami towarowymi. Interesująco przedstawiono pojęcie programów komputerowych w aspekcie ochrony patentowej.

W rozdziale III zatytułowanym „Prawa na dobrach niematerialnych” autor zastanawia się

nad istotą praw na dobrach niematerialnych, próbując odpowiedzieć na pytanie, czy chodzi o jedno prawo, czy też o prawa w liczbie mnogiej. Wskazując na systemową odrębność dóbr osobistych wobec dóbr koncepcyjnych Golat prezentuje poglądy zarówno zwolenników mnogości praw na dobrach osobistych i wielości praw w dobrach koncepcyjnych, jak i przedstawicieli doktryny opowiadających się za koncepcją jednego prawa. W dalszej części rozdziału autor skupił się na omówieniu zagadnień praw osobistych na dobrach własności intelektualnej, praw osobistych w przypadku projektów wynalazczych, jak również praw osobistych w aspekcie innych dóbr koncepcyjnych. Szczegółowej analizie poddano majątkowy aspekt dóbr niematerialnych. Autor sporo miejsca poświęcił zróżnicowanym i niezmiernie złożonym zagadnieniom dotyczącym praw majątkowych na dobrach koncepcyjnych, wskazując na ich wielość, jak i zakresy poszczególnych praw majątkowych. Również w sposób przystępny wyjaśniono zakresy korzystania z dóbr koncepcyjnych oraz scharakteryzowano czas trwania ochronnej należnej poszczególnym rodzajom dóbr niematerialnych. Osobno omówiono aspekty związane z rejestracją praw własności przemysłowej.

W kolejnym rozdziale autor zajął się szczegółowo zagadnieniami poświęconymi podmiotom praw na dobrach niematerialnych, dokonując analizy na podstawie rodzaju dobra i kategorii podmiotów uprawnionych. Golat odwołał się zarówno do aspektu czasu trwania ochrony dobra, jak i do istnienia podmiotu, wskazując zarówno na konsekwencje śmierci osoby fizycznej, jak i likwidacji czy też upadłości osób prawnych. W szczegółowych rozważaniach autor starał się wyjaśnić problemy związane z trudnościami w identyfikacji podmiotu uprawnionego, jak i znaczenie czynnika kreacji dla ustalenia podmiotu uprawnionego. Omówiono także zasady przysługiwania praw własności przemysłowej zatrudniającemu, jak i zasadę przysługiwania praw autorskich i wykonawczych zatrudnionemu twórcy. Autor nie pominął również problemów związanych z wielością podmiotów wyłącznie pierwotnie uprawnionych.

Niezwykle istotnemu z punktu widzenia praktyki obrotu gospodarczego zagadnieniu, jakim jest obrót umowny dobrami niematerialnymi, poświęcono rozdział piąty recenzowanej publikacji. Autor skoncentrował się w pierwszej kolejności na problematyce umów zawieranych w celu dysponowania dobrami, umożliwiającymi stronom umowy korzystanie z nich. Dużo uwagi poświęcono najbardziej charakterystycznemu typowi umowy dla obrotu dobrami o charakterze koncepcyjnym, jakim jest umowa licencyjna. Golat uwzględnił specyfikę sublicencji, umów know-how, jak i postanowień licencyjnych w umowach franchisingu. Przejrzyście omówiono zasady umownego przenoszenia praw wyłącznych, jak i umowne ograniczenia praw majątkowych w postaci zastawu i użytkowania. Osobną część rozdziału autor poświęcił umowom dotyczącym tworzenia dóbr koncepcyjnych z uwzględnieniem również umów o prace badawczo-rozwojowe. Z zakresu dóbr osobistych autor omówił zagadnienia dotyczące merchandisingu, jak i obrotu firmą. Nie pominięto również w rozważaniach umowy o nadzór autorski.

Kolejny rozdział poświęcony jest dobrom niematerialnym w aspekcie prowadzenia działalności gospodarczej. Analizując przydatność dóbr niematerialnych dla przedsiębiorców, autor wskazuje na składniki majątku przedsiębiorców i przedsiębiorstwa będące dobrami niematerialnymi. Ukazując czytelnikowi sposoby wnoszenia know-how czy też praw autorskich do określonego utworu aportem do spółek, Golat podpowiada rozwiązania przydatne niejednemu przedsiębiorcy. Autor poruszył również kwestie dotyczące dóbr niematerialnych w ujęciu majątku trwałego przedsiębiorcy, korzystania z praw w celu produkcji egzem-

plarzy chronionych nimi dóbr niematerialnych, jak również obrotu licencyjnego jako przedmiotu działalności gospodarczej. W rozdziale tym czytelnik znajdzie również wskazówki co do pozyskiwania praw na dobrach niematerialnych przez przedsiębiorców.

W rozdziale VII omówiono aspekty informatyczne dóbr osobistych. Wskazując na wzrastającą świadomość społeczeństwa i wzrost zastosowania technik informatycznych, autor akcentuje znaczenie zapisu cyfrowego dla udostępnienia dóbr niematerialnych w procesie digitalizacji. W związku z praktycznymi możliwościami technik informatycznych, Golat dokonuje podziału dóbr na ściśle z informatyką powiązane, które wpisują się w konstrukcję systemu informatycznego, i pozostałe, które dzięki technikom informatycznym mogą być bardziej wszechstronnie eksploatowane. W dalszej części rozdziału opisano pojęcie programu komputerowego, oprogramowania, systemu komputerowego, interfejsów, przedstawiono specyfikę twórczości multimedialnej i interaktywnej twórczości z uwzględnieniem gier komputerowych. Interesująco autor przedstawił zagadnienia związane z siecią Internet, analizując w szczególności ww. sieć jako pole eksploatacji utworu. Ostatni podrozdział poświęcono usługom świadczonym elektronicznie.

Zagadnienia dotyczące ochrony dóbr niematerialnych, ujęte w szeroko rozumianym prawie cywilnym, autor przedstawił w rozdziale VIII. Przedstawiając kodeksowe zasady ochrony dóbr osobistych, Golat dokładnie omawia znaczenie postanowień art. 24, 362, 444–445 k.c., jak również odwołuje się do orzecznictwa zarówno Sądu Najwyższego, jak i sądów apelacyjnych. Dalsze podrozdziały poświęcono ochronie tajemnicy korespondencji oraz wizerunku na podstawie przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ochronie nazwy na podstawie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. W dalszej części rozdziału autor zajął się problematyką dozwolonego użytku dóbr własności. Ostatnią część rozdziału zajmują rozważania dotyczące odpowiedzialności cywilnej za naruszenie praw autorskich, za naruszenie dóbr z zakresu własności przemysłowej, jak i odpowiedzialności kontraktowej w zakresie praw autorskich i praw własności przemysłowej. Autor zawarł również informacje o przepisach proceduralnych związanych z ochroną cywilnoprawną dóbr niematerialnych.

W rozdziale IX przedstawiono rozważania z zakresu prawnokarnej ochrony dóbr niematerialnych. Dokonując przeglądu ustaw zawierających przepisy karne, Golat przedstawia zestawienie przestępstw wymierzonych w dobra osobiste, jak również opisuje czyny ujęte w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych, ustawie Prawo własności przemysłowej i ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Należy odnotować, iż autor zawarł wiele pożytecznych informacji dotyczących m.in. trybu ścigania przestępstw, właściwości sądów karnych, środków o charakterze zabezpieczającym.

Dokonując w rozdziale X analizy aktów prawa administracyjnego, Golat rozważa administracyjny kontekst dóbr osobistych, omawia dobra o publicznym charakterze i analizuje administracyjny kontekst praw własności intelektualnej. Poszczególne podrozdziały poświęcono Funduszowi Promocji Twórczości, organizacjom zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, przedstawiono szczegółowo etapy procedury patentowej z uwzględnieniem przepisów k.p.a. Autor wspominał także o prawach na dobrach niematerialnych z uwzględnieniem przepisów ustawy o egzekucji w administracji i prawa zamówień publicznych.

Kolejny, ważny dla przedsiębiorców rozdział XI autor poświęcił dobrom niematerialnym jako wartościom niematerialnym i prawnym. Analizując przepisy ustawy o rachunkowości, autor przekazuje czytelnikowi niezwykle cenne informacje dotyczące licencji, amortyzacji

wynajętych wartości niematerialnych i prawnych, dóbr niematerialnych w aspekcie aktywów przedsiębiorstwa. Sporo uwagi poświęcono zastosowaniu ogólnych zasad podatkowych, amortyzacji podatkowej kosztów prac rozwojowych, amortyzacji wartości firmy. Niezwykle trudne i niekiedy złożone zagadnienia autor uzupełnia przykładami i przystępnym komentarzem.

Pozostając przy problematyce finansowej, w rozdziale XII Gołat skupił się na analizie aspektów podatków dochodowych dóbr niematerialnych. Szczegółowo omówiono pojęcie przychodu związanego z ochroną dóbr osobistych, opodatkowania wynagrodzenia za korzystanie z wizerunku. Dokonano omówienia podatkowych aspektów upoważnienia do wykonywania praw osobistych, nadzoru autorskiego czy też nazwy handlowej. Osobno opisano opodatkowanie odszkodowań za naruszenie dóbr osobistych. Kolejny podrozdział autor poświęcił przychodom osób fizycznych z tytułu praw majątkowych, omawiając podstawę opodatkowania i katalog praw majątkowych. Zasady opodatkowania twórców i artystów wykonawców, wraz z odliczeniem podatku z tytułu praw wykonawczych, przychodami osób fizycznych z praw własności przemysłowej, zasadami opodatkowania nieodpłatnych świadczeń w zakresie dóbr niematerialnych przedstawiono osobno, w kolejnych podrozdziałach.

Ostatni rozdział pracy autor poświęcił dobrom niematerialnym w kontekście podatku VAT. Koncentrując się na kwestiach systemowych i terminologicznych, Gołat przedstawia z uwzględnieniem postanowień ustawy o VAT dobra z zakresu własności intelektualnej, zakres opodatkowania twórców, zastanawiając się również nad charakterem autorskich umów o dzieło. W kolejnym z podrozdziałów rozważaniom podatkowym poddano licencję i sprzedaż praw. Sporo miejsca autor poświęcił wywodom dotyczącym usług informatycznych, z uwzględnieniem programów komputerowych. W osobnych podrozdziałach przedstawiono aspekty podatkowe dóbr z zakresu własności przemysłowej, know-how, usług dotyczących baz danych.

Podsumowując, uznać należy, iż Rafał Gołat dokonał niezwykle starannego przedstawienia i omówienia najważniejszych zagadnień prawnych dotyczących dóbr niematerialnych. Niekiedy autor, wychodząc naprzeciw potrzebom praktyków, udziela czytelnikowi niezwykle cennych wskazówek. Recenzowana książka stanowi niewątpliwie interesujące kompendium prawne poświęcone problematyce dóbr osobistych i koncepcyjnych. Tę rzetelną pracę należy polecić wszystkim zainteresowanym problematyką dóbr niematerialnych, w szczególności przedsiębiorcom i praktykom zajmującym się komercyjnym wykorzystywaniem dóbr opisanych w recenzowanej publikacji.

Adam Baszkowski

Feliks Prusak

Kodeks karny skarbowy. Komentarz, t. 1–2

Kraków: Zakamycze 2006, t. 1, ss. 712, t. 2, ss. 1400

Prof. F. Prusak, niekwestionowany autorytet w dziedzinie prawa karnego, a w szczególności prawa karnego skarbowego, opracował całościowy komentarz do Kodeksu karnego skarbowego. Został on wydany przez wydawnictwo „Zakamycze” w 2006 r. Obejmuje